

Oberoende mediers roller och påverkan på samhället

Mediernas roller

Oberoende [medier fyller fyra övergripande funktioner](#) i ett demokratiskt samhälle, nämligen

- Granskning/transparens
- Plattform för utspel/kampanjer
- Forum för debatt/diskussion
- Utbildare/upplysare av allmänheten

Masskommunikationsforskaren Denis McQuail med flera definierar [mediernas fyra roller](#) på följande vedertagna vis:

- Bevakande (monitorial) – insamling, bearbetning och spridning av information av aktuella händelser
- Inkluderande (facilitative) – tillhandahållande av en gemensam plattform och skapande av förutsättningar för en orienterad, aktiv och debatterande allmänhet
- Granskande (radical) – avslöjande av maktmissbruk, orättvisor och genomlysning av möjliga förbättringar
- Samverkande (collaborative) - avser exempelvis förmedling av samhällsviktig information

Mediernas påverkan på samhället

Vissa omständigheter behöver råda för att medier ska kunna fylla dessa viktiga funktioner i ett samhälle och bidra med [den allmännyttan som journalistiken utgör](#). Det handlar såväl om [rimliga ekonomiska och juridiska förutsättningar som frihet från påtryckningar, inskränkningar eller hot](#) från makthavare och/eller individer i olika sfärer.

I [mediepropositionen](#) (Prop 2017/18:154) betonas journalistikens viktiga roll i ett demokratiskt samhälle. En nyckelformulering är ”Ansvarstagande nyhetsmedier utgör ett forum för debatt och bidrar med redaktionellt material av hög kvalitet genom uthållig nyhetsbevakning. Journalistiken är ett viktigt skydd mot maktmissbruk och korruption.”

Nedan följer några exempel på forskningsresultat som visar de fria mediernas bidrag till väl fungerande samhällen.

Politisk orientering och valdeltagande

Mediernas uppgift att granska makten och hålla allmänheten informerad i frågor och händelser rörande politik och samhälle blir än mer aktuell i samband med politiska val. Olika forskningsprojekt belyser kopplingen mellan nyhetskonsumention, politisk kunskapsnivå och valdeltagande. En äldre [studie](#) (2006) som ofta refereras utforskar exponering för och uppmärksammande av medieinnehåll och hur det påverkar såväl kunskap som deltagande i den politiska processen. Den spänner över ett stort antal länder. Resultatet visar att nyhetsmedier som publicerar kvalificerat politiskt innehåll, såsom nyhetsprogram i public service-tv och morgontidningar, bidrar med störst kunskapsstillväxt och ökar benägenheten att rösta. Ett nästan lika moget [forskningsprojekt](#) (2009) rör massmediers inverkan på deltagande i nationella val i utvecklingsländer. Studien bygger på data från 60 utvecklingsländer under perioden 1980–2005. En viktig slutsats är att när mediernas rapportering kontrolleras av den politiska makten är medborgare mindre villiga att faktiskt avlägga sina röster i val.

Vidare finns studier som fokuserar på samspelet mellan medier/mediekonsumtion och enskilda val och/eller länder. I en [studie](#) från Danmark (2014) analyseras medierapportering och valdeltagande i lokala och nationella val. En slutsats är att lokala nyhetsmediers rapportering har en positiv inverkan på valdeltagandet, men bara om innehållet är politiskt relevant. Dessutom gäller effekten syns bara i den lokala politiska miljön och inte i nationella val. En liknande [forskningsrapport](#) om de svenska kommunalvalen 2018 (publicerad 2019) handlar om i vilken utsträckning olika informationskällor nyttjas och hur viktiga de anses vara enligt medborgarna. Information från traditionella medier är viktigast för röstbeslutet. När väljarna själva rankar de viktigaste medierna ligger SVT:s lokala nyheter, Sveriges Radios P4-kanalers nyheter och lokaltidningar på papper högst. I en [rapport](#) från 2020, genomförd på uppdrag av den brittiska regeringen, analyseras sambandet mellan lokaltidningars upplaga och räckvidd å ena sidan och valdeltagande å den andra. En central slutsats är att i områden där lokalpressen har större spridning är valdeltagandet högre. Det gäller i synnerhet lokala tidningar som har daglig utgivning. En ökning av lokaltidningars upplaga med en procent ökar det lokala valdeltagandet med 0,37 procent om tidningarna har daglig utgivning. Tillkommer en lokal tidning ökar valdeltagandet med 1,27 procent. En annorlunda [studie](#) från 2021 kartlägger medievanor och attityder hos inbitna icke-väljare i USA. Icke-väljare som tar del av nyheter uppgav i väsentligt större omfattning att de skulle rösta i presidentvalet 2020 än andra röstskolkare (83 procent jämfört med 65 procent). Icke-väljare som främst använde informationskällor såsom sociala medier och samtal/hörsägen förknippades med en lägre sannolikhet att rösta i framtiden, mer utpräglad skepsis gällande vikten av att rösta och ett generellt sett lägre samhällsengagemang.

Ekonomisk utveckling

I en [studie](#) publicerad 2021 har forskare i ekonomi, medier och journalistik analyserat hur [ekonomisk utveckling](#) och [pressfrihet](#) samvarierar. Data från 97 länder under perioden 1972–2014 har analyserats. [Forskarna konstaterar](#) att länder med försämrad pressfrihet också kännetecknas av att BNP-tillväxten sjunkit med 1–2 procent. Omvänt associeras samhällen med en väl fungerande rättsstat och pressfrihet med en mer hälsosam ekonomisk utveckling. Vidare visar studien att även i fall där pressfriheten återupprättats efter en mer repressiv period fortsätter den ekonomiska utvecklingen att halka efter. Forskarna menar att denna insikt är central i en tid präglad av försvagad entusiasm inför demokrati som fenomen, sviktande tillit till etablerade medier och den hårdnande mediekontrollen i länder med allt tydligare populistiska/auktoritära tendenser. En annan forskare har bland annat [kvantifierat det samhällsekonomiska värdet i granskande journalistik](#) och kommit fram till att varje dollar som satsas på journalistisk granskning resulterar i en samhällsnytta motsvarande 143 dollar (2016).

Korruption, överträdelser och miljöförstörelse

[Ett färskt forskningsprojekt](#) utfört av forskare inom företagsekonomi, redovisning och korruption visar att det föreligger ett tydligt samband mellan [pressfrihet](#) och [korruption](#). Analysen av data från 110 länder under perioden 2006–2016 visar att stark pressfrihet begränsar korruption (både i form av mutor och övergripande korruptionsrelaterade hinder). Det gäller såväl i etablerade demokratier som i länder som rör sig i demokratisk eller odemokratisk riktning. Förekomsten av mutor är i genomsnitt 10 procent högre i länder som har begränsad pressfrihet jämfört med stater som präglas av fria medier. Motsvarande andel för upplevda korruptionsorsakade hinder är åtta procent högre i snitt i länder med svag pressfrihet jämfört med sina friare motsvarigheter. Forskarna lyfter fram flera konsekvenser av sina resultat, bland annat att fria medier bidrar till att sänka företagares utgifter och att näringslivsaktörer behöver sätta sig in i medieklimatet i de länder de handlar med eller verkar i. I ett annat projekt från 2021 har forskare inom företagsekonomi och redovisning

[studerat](#) sambandet mellan nedläggningar av lokala tidningar i USA och förekomst av oegentligheter såsom miljöbrott, avvikelser från arbetsmiljökrav och investeringsbedrägerier i börsnoterade företags lokalt baserade enheter. De konstaterar att olika former av överträdelser blir vanligare efter att lokala tidningar försvunnit. När lokaltidningar lagts ned ökar lagöverträdelser bland fabriker i området med 1,1 procent och utdömda straff till lokala industrianläggningar ökar med 15,2 procent. Forskarna menar att det bevisar att lokalpressen spelar en viktig roll som granskare av näringslivet. En forskare i ekonomi har genomfört en [studie](#) om sambandet mellan utsläpp från fabriker och förekomst av närbelägna nyhetsredaktioner. Analysen visar att sannolikheten att medier rapporterar om utsläpp från fabriker ökar ju närmare redaktion och fabrik ligger varandra geografiskt. I genomsnitt är utsläpp från fabriker 11 procent mer omfattande om det inte finns några tidningar inom 32 kilometers radie från den enskilda fabriken. Vidare konstaterar forskaren att fabriker som har flera nyhetsredaktioner i närområdet har lägre utsläpp än sina mindre medialt bevakade motsvarigheter.

Källor

Mediernas roller

ACE Project – The Electoral Knowledge Network, Media and Elections (2012)

Normative theories of the media: Journalism in democratic societies; C. G. Christians, T. L. Glasser, D. McQuail, K. Nordenstreng, R. A. White; University of Illinois, Stanford University, University of Amsterdam (2009)

Mediernas påverkan på samhället

Journalism is a public good: world trends in freedom of expression and media development: global report 2021/2022; UNESCO (2021)

Regeringens proposition 2017/18:154: Journalistik i hela landet; Kulturdepartementet (2017)

Politisk orientering och valdeltagande

News, Political Knowledge and Participation: The Differential Effects of News Media Exposure on Political Knowledge and Participation; C. H. de Vreese, H. Boomgaarden; Amsterdam School of Communications Research, Netherlands School of Communications Research (2006)

Turnout in Developing Countries: The Effect of Mass Media on National Voter Participation; C. Vergne; Université d'Auvergne (2009)

Local News Media and Voter Turnout; M. Baekgaard, C. Jensen, P. B. Mortensen, S. Serritzlew; University of Aarhus (2014)

Medierna och lokalvalen 2018 - Gamla aktörer på nya digitala arenor; L. Nord, G. Nygren, S. Volny; Södertörns högskola, Mittuniversitetet (2019)

Research into recent dynamics of the press sector in the UK and globally; T. Lavender, L. Wilkinson, Dr G. Ramsay, Dr S. Stouli, S. Adshead, Y. S. Chan; Plum Consulting (2020)

How Media Habits Relate to Voter Participation; J. Holcomb, T. Hartson, M. Bone; Calvin University, Knight Foundation (2021)

Ekonomisk utveckling

Press Freedom and the Global Economy: The Cost of Slipping Backwards; J. Nguyen, A. Valadkhani, A. Nguyen, A. Wake; Swinburne University of Technology, RMIT University (2021)

Democracy's Detectives: The Economics of Investigative Journalism; J. T. Hamilton; Stanford Computational Journalism Lab (2016)

Korruption, överträdelser och miljöförstörelse

Press freedom and corruption in business-state interactions; N. Binhadab, M. Breen, R. Gillanders; Princess Nourah Bint Abdulrahman University, Dublin City University (2021)

When the local newspaper leaves town: the effects of local newspaper closures on corporate misconduct; J. Heese, G. Pérez Cavazos, C. D. Peter; Harvard Business School, UCSD Rady School of Management, Rotterdam School of Management (2021)

Press and leaks: Do newspapers reduce toxic emissions?; P. Campa; Stockholm School of Economics (2018)